

Думки про такий словник з'явилися під враженням збірки «Пропала грамота» — першої книжки київської авангардної поетичної групи, що має ту саму назву. До неї входять поети-вісімдесятники — Юрко Позаяк, Віктор Недоступ та Семен Либонь. Основною темою їхнього поетичного доробку є показ міської субкультури і людини як складової її частини. Їм притаманний власний, несподіваний і часто парадоксальний погляд на життя, своя особлива художня мова — мова самоіронії.

Взагалі для поезії вісімдесятників характерне використання народнорозмовної лексики і жаргону в первісному, не обробленому для поетичного тексту вигляді. У такий спосіб поети урбаністичної спрямованості підкреслено натуралістично намагаються зафіксувати контрасти міської субкультури. Реалії нового часу передаються через використання просторічної лексики і такої, що відображає світогляд нової мовної особистості. Тому її іноді називають «поезією парадоксів», або «антипоезією», ставлячи під сумнів її естетичність. Дуже часто внутрішня мова їхніх творів не гармоніює з сюжетом, виступаючи його антитезою. Розмовне, сленгове, знижене, навіть вульгарне слово у поетичному контексті стає просто відразливим, контрастуючи з темою та сюжетом твору.

Подивімося на існуючу проблему під таким кутом зору: як відомо, вульгаризм вимагає відповідної ситуації, а ситуація — поетична, де є *місяць, квітка весняна* та ін. Наприклад, народнопоетичне осмислення місяця знаходимо зовсім в іншому образно-асоціативному ракурсі, огрубленому варіанті, в нетрадиційному поєднанні з поняттями *рило, терпуг, хронік*: «місяця хворе рило терпугом голений хронік» (С.Либонь). Фольклорний образ першої весняної квітки пов'язаний із початком нового життя, із чимось чистим і прекрасним. Семантика цього поняття у сучасному поетичному контексті має зовсім інше навантаження. Негативна оцінність, по-перше, закладена в епітеті *дика*, по-друге, у введеному в текст вульгаризмі. Напр.: «З-під снігу дика квітка Виросла й матом гне» (Ю.Позаяк). Порівняймо, як у В.Неборака також оцінно знижені авторські асоціації виступають антитезою до троянди — усталеного поетичного символу: «О троянди, ви — шльондри львівські, вас вирощують на заріз...»

Лексико-семантичне поле поняття «кохання» з його усталеними образними асоціаціями об'єднує фольклорний, традиційно-поетичний словник, який постійно поширюється за рахунок авторських неологізмів, побудованих на несподіваних асоціаціях власного досвіду. Міська субкультура принесла в мову поезії свій «чорний» досвід. Найбільш характерні тлумачення кохання, ситуацій, пов'язаних із ним, знаходимо у Ю.Позаяка. Сучасний носій мови, новітній поетичний герой, додав до поетичного словника, до споконвічних високих понять жаргонні штампи, вульгаризовані ідіоми, напр.: «Учора я надравсь, Сьогодні в дошку п'яний — А може, це любов?» Конкретно-предметний зміст художнього зображення увиразнюється через нагнітання знижених словесних асоціацій: «Я роздуваю червону соплю. Я закоханий, наче індик, Я тебе кожен день по-новому люблю — Як пацюк, як пантера, як бик». Деякі поезії будуються у формі пародій на народнопоетичні мотиви в темі кохання, пор.: «Не питайте у мене, чом очі сумні І чому так обвислися вуха, — Вона зирить на мене хіба що вві сні І хіба що вві сні мене слуха». Жаргонізми, виражені іменниками, дієсловами, прикметниками, становлять основу образної системи, пор.: «Дівчисько! Йдуч' спрокволим чвалом, Тебе я взирав у юрбі». Використовується і звукова подібність: *галя* — *гаплик*: «Побачить галю й сказати що без Неї — усе, гаплик...» Невипадково ім'я Галя написано з маленької букви, що є одним із засобів зниження оцінної семантики не тільки конкретної особи, а й високого почуття в цілому. Запас семантичних асоціативних зв'язків, наявний у загальнонародній мові, використовується поетами для створення індивідуальних образів із нетрадиційним контекстуально-змістовим значенням: «Розібраний на сто обрубків, Я Ваше тіло обліпив». Символ кохання тут антипоетичний, точніше сказати, сприймається як його антисимвол. Вульгарно-натуралістичний сюжет із

легкою іронією становить семантичні контури традиційно-опоетизованого сприймання: «..У ніздрях пахло ніжним м'ясом, Рука моя пішла кудись І щось слизькало вихилясом І пальці в тепле заплелись».

Часто натрапляємо на дієслова типу *плювати*, *стругнути* в значенні «блювати», «сякатися» і жаргонізм *ховира*: «Отак воно! Само собі гуляє / нап'ється кави, надишеться і насміється /а потім по ховирах розповзеться» (В.Неборак). У такому лексико-семантичному ключі простежуються ознаки типового для сучасної субкультури стилю поведінки.

Для поезії вісімдесятників часто характерна зміна життєвих ситуацій. Відбувається переосмислення понять, коли традиційно високе виступає в зниженому плані. Те саме відбувається з мовно-образним розв'язанням екстремально-трагедійної ситуації: «Якщо ти летиш в літаку / Падає твій літак, / Вробиться в хвилину таку / не соромно аж ніяк» (Ю.Позаяк). Поняття про зоопарк як улюблене місце дітей, їх контактів із природою викликає в нас почуття радості або суму (бо звірі тут перебувають у неволі). За принципом парадоксальної номінації (словосполучення *діти природи*, *діти свободи* виступають синонімами до звірі) будується загалом негативно-знижений контекст, пор.: «У зоопарку діти свободи Щасливо живуть, Щоб лиш спати та жерти» (Ю.Позаяк).

Окреме місце в поезії вісімдесятників займає опис типових буденних побутових ситуацій. Самі поетичні тексти постають як буденні картинки сьогодення, виписані до найменших дрібниць. Мінімальний лексичний запас для відтворення поетом настроєвих картин у звукових новотворах, причому гротесково загострених. Крім того, спостерігається інтимізація побутових реалій, утворення номінацій типу *тролейбус — коник*, огрублені вигуки типу: *Гоп — стоп! Гик!*, уривчасті еліптичні конструкції: «Гоп-стоп! — їдальня! Портвейн й шашлик / З вас руб тридцять — гик! ? Я вийшов — скверик / Плеск води, / Тролейбус-коник / Розскрипнув двері...» (Ю.Позаяк). Конкретні буденні реалії асоціюються з поняттями жаргонного плану, напр.: «Пикаті зухи / І пихаті суки / Поруч зі мною / Трамвая чекали» (С.Либонь). Із сарказмом описуються не тільки буденні дні, у зниженому плані подаються і дні святкові, яким дається своєрідне трактування, пор. опис Дня Києва: «Гойдається в гойдалці міліцієня / Читає мої віршики й сміється! Це свято Днями Києва зоветься» (В.Недоступ). Гротескно-іронічно звучать назви побутових реалій у контексті: «Тож він випиває коньяк ураз, / Відкриває блакитний унітаз / І блює китицею, / У цей час / Думаючи про універсам» (С.Либонь). Знижена оцінка передається й відповідними порівняннями: як *козак*, *сідлає блакитний унітаз*. Університет порівнюється з вертепом, причому оцінки уточнення йдуть від особистого досвіду «сам там учився». Цей прийом натуралістичного опису життєвих реалій у саркастично-огрубленому стилі дістав у В.Неборака назву *відеоکلп*, що визначений у підзаголовку до його вірша «Детектив». *Відеоکلп*, поняття зі сфери кіномистецтва, вдало підходить до поезії, яку можна назвати поезією розмовних парадоксів. На ґрунті зниженої семантики слова виникають авторські новотвори. На основі словосполучень створюються слова з саркастично-іронічною семантикою: *профзібралися*, *профспілкувалися*, *політпідкувалися* (С.Либонь).

Привертають увагу форми іншомовних слів і фраз, використані в поетичних творах. Поети сміливо вплітають у тканину вірша екзотизми, не притаманні українській мові, слова іншомовного походження без перекладу. Вони детерміновані завданням змалювати урбаністичний колорит, створюючи, крім того, консонансний мовний ритм: *Таїти*, *бунгало*, *фрїтаун*, *ескудо*, «I'm sorry», «To be or not to be», «Oh, yes my baby» (Ю.Андрухович), «When», «Why», «How», «Jesus let it!», «Jesus let it be», зашиблений *fase* (С.Либонь).

Фрази іншомовного походження, що не стали розмовними штампами, супроводжуються перекладом, хоча конструкція є складовим елементом контексту і образно-асоціативної системи в цілому: «To be is to do» — бути — значить робити»; «To do is to be» — робити — значить бути» (В.Неборак). Англійські слова, написані українським шрифтом, створюють ефект стилізації, як-от у Ю.Позаяка в «Англійській баладі»: *миднайт* — північ, *мун* — місяць, *пендулум* — годинник і т. ін. Причому ці слова римуються з українськими,

розгортаючи сюжетну лінію з комбінованого двомовного лексичного комплексу. Це знову ж елемент «гри», швидше, навіть «спокуси гри» (Л.Таран).

У поетичних творах вісімдесятників різноманітну стилістичну функцію виконує суржик. Це й уривки фраз, цілі діалоги, витримані в суржиковому стилі, напр.: «Киває поважно і каже: / «Не вижу, котра сіводня година» / Мотря трясє плечима: / «Село, не сіводня, а січас. /Котрій час? / Міста великі весям не є рівня: / Тут раз у сто більше модний мовний рівень» (С.Либонь). Суржилом «опоетизується» поняття кохання, пор.: «Любов не вспихнула,/ Не вспихнула вона.. / Кого ж винити, брать на кпини? / В стакані крепкого вина / Обиди втонуть і провини.../ Ми посторонні — я і ти, І нічого нема між нами, /В вині розтали всі мечти — / Я їх заїв блінами...» (Ю.Позаяк).

Для показу мовного безкультур'я, зневаги до свого рідного слова, неповаги до самого себе, з метою точнішого, дещо критичного показу «сучасника» в поетичних творах використовуються мовні конструкції російською мовою. Вони вводяться в український текст як цитати: «Щя на хату к нам на чай», — Хтось сп'яніло промичав», «І басом стиха проказать: «Володя, кнігу нада здать» (С.Либонь). Розривання прямої мови на дві частини, причому з двох різних мов, створює ефект контрасту, передає оцінку самоіронії.

Ознакою такою поезії є двомовність діалогу, напр.: Перший мовець розмовляє підкреслено правильною українською мовою, другий жаргонною російською: «— Дивіться, люди! Як то куди? — Я в трансі. — На Шевчука. — Какова ещю Шевчюка! Паєхалі, ми — Ні на сеансе! ; Слушай, чювак, тваї генії Нам глубоко до фені. Паєхалі, ілі... — Тоді збагнув, що: Вони вдовольнилися салом. Вони на всю культуру чхали.» (С.Либонь). Цей прийом прямого включення розмовних конструкцій у поетичний текст без авторських резюме дає змогу читачеві зробити власні висновки про майбутнє рідної мови і культури в цілому.

Стихія розмовності, причому зниженої розмовності (просторіччя, вульгаризми, сленг та суржик) вирізняє поезію авангардної групи з-поміж інших стильових напрямів. Саме на її ґрунті і створюється «антипоетичний» словник нової поезії.